

ละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง สำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จังหวัดสงขลา
THEATRE FOR DEVELOPMENT IN URBAN AREA FOR CHILDREN IN BAN
TOONG YAI, SONGKHRA PROVINCE

ตถาตา สมพงษ์¹
Tathata Sompong¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กกลุ่มเป้าหมายเล็งเห็นถึงปัญหาสังคม และร่วมกันหาทางออกสำหรับปัญหาดังกล่าวและเพื่อนำเสนอละครสะท้อนปัญหาสังคมออกสู่สาธารณชน กลุ่มเป้าหมายคือเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จำนวน 6 คน โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยคือการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน ซึ่งมีกลุ่มประชากรผู้ให้สัมภาษณ์และทำแบบประเมินจำนวน 2 กลุ่มคือ 1. ผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จำนวน 6 คน และ 2. ประชากรในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จำนวน 15 คน ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูลประเด็นปัญหาของคนในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาออกแบบกระบวนการละครใช้จัดกิจกรรมกับเด็กกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 11 ครั้ง ผลจากการประเมินหลังจัดกระบวนการละคร พบว่าเด็กกลุ่มเป้าหมายทุกคนเล็งเห็นความสำคัญถึงปัญหาขยะในชุมชนของตนเอง เกิดแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงชุมชนของตนให้ดีขึ้น กล้าแสดงออกมากขึ้น เกิดทักษะการทำงานกลุ่มร่วมกันค้นหาคำตอบเพื่อแก้ไขปัญหาและร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างกล้าหาญ สะท้อนให้เห็นว่าเด็กกลุ่มเป้าหมายเล็งเห็นคุณค่าในตนเองและคุณค่าของชุมชนของตน พวกเขาจึงอยากดูแลรักษาชุมชนของพวกเขาและคาดหวังให้ทุกคนในชุมชนร่วมกันดูแลรักษาชุมชนร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมและอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง, ละครประยุกต์, ละครเชิงประยุกต์, ละครสร้างสรรค์, บ้านทุ่งใหญ่

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา tathata.so@sru.ac.th

¹ Assistant professor, Performing Arts Program Faculty of Fine Arts Songkhla Rajabhat University, tathata.so@sru.ac.th

Receive 17/02/69, Revise 19/03/69, Accept 01/04/69

Abstract

This research aims to organize activities to encourage the target group of children to recognize social problems and jointly find solutions to such problems, and to present dramas reflecting social problems to the public. The target group was 6 children in Ban Tung Yai area. The qualitative research method was used. The research instruments were participant observation, interviews, and assessments. There were 2 groups of people who were interviewed and completed the assessment: 1. community leaders in Ban Tung Yai area, 6 people 2. The population in Ban Tung Yai area, 15 people. The researcher went to the field to collect data on the issues of people in the Ban Tung Yai community, Songkhla Province. To use the data to design a community development drama process that was used to organize activities with the target children in 11 sessions. It was found that all children in the target group saw the importance of the waste problem in their community. Children were inspired to change their community for the better, by finding solutions to problems together and courageously creating change together, it reflects that the target children see their own value and the value of their community. They therefore want to take care of their community and expect everyone in the community to jointly take care of it in a tangible and sustainable way.

Keywords: Drama for urban community development, Applied Theatre, Ban Toong Yai

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ละครเป็นสื่ออย่างหนึ่งในการสะท้อนประเด็นและเรื่องราวต่าง ๆ สู่ผู้ชมในที่สาธารณะ ละครมีที่มาจากซีกโลกตะวันตกตั้งแต่สมัยกรีกโบราณและมีการพัฒนาตามยุคสมัยและตามพื้นที่มาจนถึงปัจจุบัน การนำสื่ออย่างละครมาเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมกับเด็กสามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบทั้งในรูปแบบของรายวิชาเรียนตามหลักสูตรและจัดในรูปแบบของกิจกรรมเสริมนอกสถานศึกษาขึ้นอยู่กับว่ามีวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมหรือเลือกนำละครมาใช้เพื่ออะไร

ละครในฐานะเครื่องมือสร้างกิจกรรมเพื่อการเข้าถึงชุมชน ดังที่พรรัตน์ ดำรุง ได้กล่าวไว้ว่า ละครที่ทำร่วมกับชุมชนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น ในประเทศไทยนิยมใช้ชื่อ

ละครเพื่อการพัฒนาสังคม ละครประเภทนี้เป็นผลผลิตจากยุคสงครามเย็น (ค.ศ. 1950-1991) เป็นการต่อสู้ทางด้านการเมืองเพื่อแย่งชิงชนระหว่างค่ายมหาอำนาจทุนนิยมเต็มรูปแบบที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหลัก และค่ายหนึ่งรวมศูนย์ได้แก่ ค่ายสังคมนิยมของสหภาพโซเวียต ซึ่งมีการแข่งขันทางด้านความคิด เศรษฐกิจและการเมือง ผลักให้ประเทศยากจนต้องกลายเป็นประเทศโลกที่สาม ซึ่งหมายถึงกลุ่มประเทศในแอฟริกา อเมริกาใต้ กลุ่มเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศเหล่านี้สร้างเครื่องมือเพื่อสื่อสารกับชาวบ้านในชนบทห่างไกล โดยการใช้ละครแสดงสดต่อหน้าผู้ชมในรูปแบบละครเร่ ในแบบละครโฆษณาชวนสาร (Agit/Prop) คณะละครเล็ก ๆ เหล่านี้ ให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตย ส่งเสริมเสรีภาพ ความเท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งพัฒนาการของละครรูปแบบนี้มีความแตกต่างกันไปตามพื้นที่และบริบทของแต่ละประเทศในช่วงขณะนั้น (พรรัตน์ ดำรุง, 2557) จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าละครชุมชนในภาคใต้มีความผสมผสานวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นที่หลากหลายเข้าด้วยกันอย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นโนรา หนังตะลุง ลิเกป่า มะโย่ง ซึ่งไม่ต่างจากละครชุมชนในภาคอื่น ๆ จากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัยเองทำให้เห็นว่าความหลากหลายนี้ทำให้ละครในภาคใต้มีความเป็นเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่มีมายาวนาน แต่ยังขาดการนำละครไปปรับใช้เชิงนโยบายเพื่อพัฒนาเมืองอย่างเป็นรูปธรรม และอย่างจริงจัง หากนักการละครสามารถร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อสร้างแนวคิด นโยบายพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนร่วมกันได้ จะเป็นเรื่องที่ดีมากในอนาคต

ละครณรงค์แบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา (Participatory Theatre) เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการใช้การแสดงละครและกิจกรรมละครในชุมชน ได้มีการปรับเปลี่ยนมาจากละครณรงค์ของนักการละครจากตะวันตก มีการนำกระบวนการละครที่หลากหลายมาปรับใช้เพื่อนำเสนอสาระตามที่องค์กรต้องการ ละครลักษณะนี้ได้ผนวกกับการใช้ศิลปินชาวบ้านและศิลปินท้องถิ่น เช่น หุ่นละครเล็กต่าง ๆ หน้ากากและเพลงชาวบ้านมาใช้เพื่อทำให้ละครที่นำเสนอมีสีสันและมีชีวิตชีวา นอกจากนี้ยังพยายามนำกระบวนการพูดคุย เสวนา เข้าไปปรับใช้เพื่อให้เกิดการสื่อสารและทำความเข้าใจในสาระที่คณะละครนำมาเสนอ และจุดประเด็นให้คิดทบทวนหรือนำไปสู่การเรียนรู้ แกะไขร่วมกัน (พรรัตน์ ดำรุง, 2557)

ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ่อทราย ตำบลเขารูปช้าง ตำบลเกาะเต่า ตำบลพะวง ตำบลทุ่งหวัง และตำบลเกาะยอ ซึ่งในบางพื้นที่เหล่านี้เป็นชุมชนเมือง มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น และยังขาดการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ติดแม่น้ำลำคลอง ติดทะเลสาบและทะเลอ่าวไทย สังเกตเห็นได้ชัดเจนจากขยะในชุมชนที่มากับน้ำ เนื่องจากชุมชนขาดการจัดการขยะ ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนตามมา เด็กเป็นกลุ่มประชากรในชุมชนเมืองที่ใช้เวลาในพื้นที่เยอะกว่ากลุ่มประชากรอื่น ๆ เพราะเด็กใช้เวลาส่วนใหญ่นอกบ้านเล่นกับเพื่อน ๆ

ดังนั้นการเริ่มส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ดีสำหรับเด็กหรือการพัฒนาชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสำหรับคนในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรทำอย่างเร่งด่วนสำหรับชุมชนเมือง

เด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นเด็กในชุมชนเมืองที่ยังขาดโอกาสในหลาย ๆ เรื่อง เช่น การส่งเสริมพัฒนาการด้านการอ่านและเขียน การทำงานด้านศิลปะ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดีและการค้นหาตนเองตามศักยภาพที่มี เป็นต้น เด็กเหล่านี้ควรได้รับการส่งเสริมและการพัฒนาอย่างเท่าเทียมเช่นเดียวกับเด็กทุกคน ผู้วิจัยมีบ้านอยู่ใกล้เคียงกับชุมชนของเด็ก เคยมีโอกาสสอนนักศึกษาในรายวิชาระสร้างสรรคมาลงพื้นที่เพื่อจัดกิจกรรมทางด้านละครเพื่อรณรงค์เรื่องปัญหาขยะ เนื่องจากในตอนนั้นชุมชนยังขาดการจัดการขยะ อีกทั้งยังมีขยะจากท้องทะเลอยู่เต็มหาดทราย ซึ่งเป็นหน้าบ้านของชุมชน จากการลงพื้นที่และจากประสบการณ์ที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเด็กทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า เด็กยังขาดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากมาย การนำกระบวนการทางด้านละคร ละครเพื่อการพัฒนาชุมชนมาใช้เพื่อพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กในพื้นที่ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองและชุมชนร่วมกันผ่านการทำกิจกรรมและหาทางออกของปัญหาร่วมกันส่งเสริมให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเมืองใหญ่ดีขึ้นในท้ายที่สุด

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กกลุ่มเป้าหมายเล็งเห็นถึงปัญหาสังคมและร่วมกันหาทางออกสำหรับปัญหาดังกล่าว

2.2 เพื่อนำเสนอละครสะท้อนปัญหาสังคมออกสู่สาธารณชน

3. ขอบเขตการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อใช้กระบวนการทางด้านละครเพื่อพัฒนาชุมชน มาใช้เพื่อพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพด้านต่างๆ ให้กับเด็กกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่

3.2 ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่คือเด็กในชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวนประมาณ 6-15 คน

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 เด็กกลุ่มเป้าหมายเล็งเห็นปัญหาสังคมและร่วมกันหาทางออกตามกระบวนการละคร

4.2 จัดแสดงละครสะท้อนปัญหาสังคมในชุมชน

5. กระบวนการศึกษา

ละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง สำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จังหวัดสงขลา มีรายละเอียดในกระบวนการศึกษา คือ การค้นคว้าข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและขั้นตอนการศึกษาดังนี้

5.1 การค้นคว้าข้อมูล

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำราทางวิชาการและงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเนื้อหาในงานวิจัยครั้งนี้ โดยแยกเป็นรายละเอียดได้ดังนี้

1. เอกสาร ตำราทางวิชาการ 2. งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อปรับใช้ในการจัดกระบวนการ

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ การจัดกระบวนการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมืองและการประเมินผล

5.2.1 การสังเกตการณ์

1. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
2. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

5.2.2 การสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มประชากรในการศึกษา 3 กลุ่ม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มเป้าหมายเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 6 คน

กลุ่มประชากรที่ 1 ผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ ม.3 ต.เขารูปช้าง อ.เมือง จ.สงขลา จำนวน 6 คน

กลุ่มประชากรที่ 2 ประชากรในชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ ม.3 ต.เขารูปช้าง อ.เมือง จ.สงขลา จำนวน 15 คน

5.2.3 การจัดกระบวนการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง

ผู้วิจัยได้ออกแบบกระบวนการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมืองเพื่อจัดกิจกรรมให้กับเด็กกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ทั้งหมด จำนวน 10 ครั้ง และการจัดโครงการเชิงปฏิบัติการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง สำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 1 ครั้ง ซึ่งมีรายละเอียดของการจัดกิจกรรมอยู่ในเนื้อหาด้านล่าง

5.2.4 การประเมินผล

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มประชากรในการประเมินผล 3 กลุ่ม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1. กลุ่มเป้าหมายเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่และเด็กในพื้นที่บ้านวัดจันทร์ จ.สงขลา

- จำนวน 15 คน 2. กลุ่มประชากรที่ 1 ผู้นำชุมชนในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จ.สงขลา จำนวน 6 คน
3. กลุ่มประชากรที่ 2 ประชากรในชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ จ.สงขลา จำนวน 15 คน

6. ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง สำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กกลุ่มเป้าหมายเล็งเห็นถึงปัญหาสังคม และร่วมกันหาทางออกสำหรับปัญหาดังกล่าวและเพื่อนำเสนอละครสะท้อนปัญหาสังคมออกสู่สาธารณชน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์ จากการศึกษาค้นคว้าปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

6.1 ประเด็นปัญหาในชุมชนบ้านทุ่งใหญ่

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นปัญหาของคนในพื้นที่ชุมชนบ้านทุ่งใหญ่ จังหวัดสงขลา ตามกลุ่มประชากรในการสัมภาษณ์ 3 กลุ่ม ได้ผลจากการสัมภาษณ์ ประชากรส่วนใหญ่เล็งเห็นว่าเด็กในพื้นที่ชุมชนบ้านทุ่งใหญ่เสี่ยงต่อปัญหาสำคัญต่างๆ ดังนี้ 1. ปัญหาด้านสิ่งเสพติด 2. ปัญหาด้านการขาดพื้นที่กลางในการทำกิจกรรม 3. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ขาดการจัดการขยะที่เป็นระบบ ถนนชำรุด ขาดการดูแลเรื่องสาธารณสุขโรค โฟนอน น้ำประปา ฯลฯ เป็นต้น 4. ปัญหาด้านครอบครัว เช่น ผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาดูแลอบรมสั่งสอน เป็นต้น 5. ปัญหาการไม่รู้เท่าทันสื่อ เช่น การเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆ จากสื่อโซเชียล เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวสามารถรณรงค์ ปลุกฝังและป้องกันได้ โดยความร่วมมือของเด็กกลุ่มเป้าหมายและผู้ใหญ่ในชุมชนเอง

6.2 การจัดกระบวนการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมืองสำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่

หลังจากผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มประชากรและเจกกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ทราบว่าเด็กกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ ๆ สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 10 ครั้งและเข้าร่วมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการฯ ได้อย่างต่อเนื่องทุกครั้ง มีจำนวนแค่ 6 คน เนื่องจากเด็กคนอื่น ๆ ในพื้นที่ ผู้ปกครองยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือโดยให้เหตุผลว่า ลูกต้องไปเรียนพิเศษ ทำการบ้านและไม่กล้ามาคนเดียว ทำให้เด็กกลุ่มเป้าหมายมีจำนวนแค่ 6 คน ผู้วิจัยได้นำผลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มประชากรในบ้านทุ่งใหญ่มารวบรวมกระบวนการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมืองเพื่อใช้จัดกิจกรรมให้กับเด็กกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 6 คน ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้ โดยมีขอบเขตทางด้านระยะเวลาในการลงพื้นที่ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2567 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2568 มีขั้นตอนในการจัดกระบวนการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมืองสำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ ดังนี้

6.2.1 การออกแบบกระบวนการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง สำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จังหวัดสงขลา

จากประเด็นปัญหาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กกลุ่มเป้าหมายกลับมาเห็นความสามารถและคุณค่าในตนเองและในชุมชนของตนเองเพื่อเป็นเกราะสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กกลุ่มเป้าหมายสามารถคิดวิเคราะห์เป็น คิดเชื่อมโยงการกระทำและผลของการกระทำได้ และเมื่อเขาต้องพบเจอกับปัญหา อุปสรรคหรือต้องตัดสินใจอะไรบางอย่างในชีวิตเขาเองจะมีภูมิคุ้มกันที่ถูกปลูกฝังมา เปรียบเสมือนเกราะป้องกันตัวเขาจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงออกแบบกระบวนการที่มุ่งเน้นให้เด็กกลุ่มเป้าหมายได้ทำกิจกรรมส่งเสริมให้เจอคุณค่าในตนเอง เห็นอำนาจภายในของตนและอำนาจร่วมของคนในชุมชน นำไปสู่การจัดการตนเองและชุมชนของตนเอง ผ่านกระบวนการละครเพื่อการพัฒนา ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแผนการจัดกระบวนการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง สำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จังหวัดสงขลา

วันที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์
01/02/2568	1. รู้จักฉันรู้จักเธอ	เพื่อทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยต่อกัน
02/02/2568	2. ว้าว บ้านเรา	เพื่อทำความเข้าใจบริบทของชุมชนผ่านการทำว้าว
08/02/2568	3. ว้าว บ้านเรา (ต่อ)	เพื่อทำความเข้าใจบริบทของชุมชนผ่านการทำว้าว
09/02/2568	4. นิทานและเรื่องเล่าในชุมชน	เพื่อฝึกคิดวิเคราะห์ผ่านนิทานและเรื่องเล่าในชุมชน
22/02/2568	5. กลอนเกี่ยวกับบ้านของฉัน	เพื่อฝึกเขียนกลอนเกี่ยวกับบ้านและชุมชนของตนเอง
23/02/2568	6. หุ่นตัวละครจากเรื่องเล่า	เพื่อฝึกสร้างหุ่นละครจากวัสดุและเรื่องเล่าในชุมชน
01/03/2568	7. เรียนรู้วิธีการทำตัวหนังตะลุงสร้างสรรค์	เพื่อเรียนรู้วิธีการทำตัวหนังตะลุงและสร้างสรรค์หุ่นหนังตะลุงจากตัวละครในเรื่องเล่าของเด็กกลุ่มเป้าหมาย
02/03/2568	8. ทดลองสร้างเสียงจากวัสดุในชุมชน	เพื่อนำวัสดุในชุมชนมาทำให้เกิดเสียงและเพื่อสร้างเครื่องดนตรีจากวัสดุในชุมชน
08/03/2568	9. เครื่องดนตรีจากขยะทะเลสู่การเล่าเรื่อง	เพื่อนำเครื่องดนตรีมาทดลองเล่นในการบอกเล่าเรื่องราวของชุมชน เช่น เทศกาลชักพระ ปัญหาของชุมชน เช่น ขยะ เป็นต้น
09/03/2568	10. ลองเล่าเรื่องราวบ้านฉันผ่านกลอน หุ่นเงาและดนตรี	เพื่อเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับบ้านของฉัน สิ่งที่ได้ ๑ ต้องการบอกเล่าถึงผู้ใหญ่ ผ่านกลอน หุ่นเงาและดนตรี
22-24/03/2568	11. โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง สำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่	1. เพื่อประมวลองค์ความรู้และทักษะที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 10 ครั้งก่อนหน้านี้ 2. เพื่อเพื่อจัดกิจกรรมเกี่ยวกับละครและพัฒนาต่อยอดไปสู่ผลงานด้านละคร 3. เพื่อนำเสนอผลงานละครออกสู่สาธารณชน 4. เพื่อประเมินทัศนคติผู้ชมเกี่ยวกับละครที่ได้รับชม

6.2.2 การจัดการกระบวนการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง สำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่

ในการจัดการกระบวนการตามแผนกิจกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยได้จัดการกระบวนการในช่วงวันหยุดเสาร์และอาทิตย์ เวลา 09.00-11.30 น. เป็นจำนวน 10 ครั้ง และจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการจำนวน 1 ครั้ง ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแต่ละครั้งที่ตั้งไว้ ซึ่งมีเนื้อหาของการจัดการกระบวนการที่ผู้วิจัยออกแบบและใช้จัดการกระบวนการให้กับเด็กกลุ่มเป้าหมาย ผลสรุปของการจัดการกระบวนการในแต่ละครั้งและสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข โดยจะขอยกตัวอย่างและรายละเอียดกิจกรรมบางครั้ง ดังเนื้อหาด้านล่างนี้

ตัวอย่างกิจกรรมครั้งที่ 2 : รู้จักชุมชนของฉันผ่านการทำวาว

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม : จากการพูดคุยกับเด็กกลุ่มเป้าหมายในครั้งที่แล้ว ทำให้ผู้วิจัยเชิญกระบวนการผู้เชี่ยวชาญด้านการทำวาวประจวบมาสอนทำวาวนกกให้กับเด็กกลุ่มเป้าหมาย หลังจากทีกระบวนการและเด็ก ๆ ได้รู้จักกันแล้ว กระบวนการก็เริ่มอธิบาย สาธิตและให้เด็ก ๆ ได้ทดลองทำตามขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การเหลาไม้ไฟเพื่อนำมาทำเป็นโครงวาว เมื่อได้โครงแล้วก็นำมามัดติดกันให้เป็นรูปร่างของวาวแล้วจึงติดกระดาษแก้วขุนบนวาว โดยใช้เทคนิคการขยำกระดาษก่อนติดเพื่อให้กระดาษมีความเหนียวและขาดยาก เมื่อเสร็จจึงทำการใช้เส้นลวดพันที่ส่วนหัวของวาวเพื่อถ่วงน้ำหนักและผูกเชือกวาวกับตัววาวเพื่อไปทดลองเล่น

ผลสรุปของการจัดการกระบวนการ : จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย การสอบถามจากกระบวนการผู้จัดกิจกรรมและจากเสียงสะท้อนของเด็กกลุ่มเป้าหมาย ได้ผลดังนี้คือ เด็กกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดสนใจในกิจกรรมการทำวาวนกก ซึ่งในแต่ละขั้นตอนต้องใช้ทักษะและใช้ระยะเวลาาน เช่น ขั้นตอนการเหลาไม้ไฟเพื่อทำโครงวาว ขั้นตอนการนำโครงไม้ไฟมามัดด้ายติดกันเป็นรูปทรงวาว เป็นต้น แต่เนื่องด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ต้องอาศัยทักษะและประสบการณ์ ทำให้เด็กบางคนที่ยังขาดทักษะและประสบการณ์ไม่สามารถทำงานในขั้นตอนนั้น ๆ ได้อย่างเต็มที่และเนื่องจากกิจกรรมในครั้งนี้ใช้เวลานานจึงทำให้เด็กบางคนไม่สามารถจดจ่อกับกิจกรรมได้มากนัก

สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข : ผู้วิจัยควรให้กระบวนการเตรียมไม้ไฟที่เหลาเป็นโครงวาวมาแล้วสำหรับเด็กแต่ละคน ให้เด็ก ๆ ได้ทดลองเหลาบ้างบางชิ้นแต่ไม่ต้องเหลาทั้งหมดและให้แต่ละคนได้ทดลองทำวาวของตนเอง ตามขั้นตอนที่กระบวนการอธิบายและสาธิตให้ดู จะทำให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ผ่านการได้ทดลองปฏิบัติและเมื่อจบกิจกรรมก็จะมีวาวของตนเองคนละหนึ่งตัว

ภาพประกอบกิจกรรมครั้งที่ 2 :

ภาพที่ 1 เด็กกลุ่มเป้าหมายช่วยกันติดกระดาษลงบนตัวว่าว
ที่มา: ผู้วิจัย

ตัวอย่างกิจกรรมครั้งที่ 9 : เครื่องดนตรีจากขยะทะเลสู่การเล่าเรื่อง

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม : กิจกรรมครั้งนี้เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากครั้งที่แล้วเรื่องดนตรีมีวัตถุประสงค์เพื่อนำดนตรีที่ได้จากขยะทะเลมาออกแบบเพื่อเล่นประกอบเรื่องเล่า ประเด็นที่ได้กลุ่มเป้าหมายต้องการบอกเล่าและนำเสนอ ผู้วิจัยได้ให้กระบวนการเป็นผู้นำกิจกรรมชวนเด็กกลุ่มเป้าหมายออกแบบทำนองดนตรีและจังหวะที่สามารถนำไปเล่นประกอบในเรื่องเล่าของพวกเขาได้ เริ่มจากผู้นำกิจกรรมได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีทางดนตรีเรื่องจังหวะ ให้เด็กๆ ได้ลองทำแบบฝึกหัดกระแสนจังหวะคือการเคาะจังหวะในรูปแบบต่าง ๆ ให้เด็ก ๆ ลองพูดคุยถึงจังหวะดนตรีที่พวกเขาสนใจ อาจเป็นดนตรีในท้องถิ่นหรือดนตรีที่สนใจอื่น ๆ ทำให้ได้สร้างสรรค์จังหวะดนตรีที่มีกลิ่นอายจังหวะเรือพระเพื่อสื่อสารความเป็นจังหวัดสงขลาและได้ชวนเด็ก ๆ พูดคุยถึงแนวคิดที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อสรุปกิจกรรมในครั้งนี้

ผลสรุปของการจัดกระบวนการ : จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยในระหว่างจัดกิจกรรมและการพูดคุยกับกระบวนการและเด็กกลุ่มเป้าหมายในช่วงท้ายของการจัดกิจกรรม ค้นพบว่าเด็กสนใจและให้ความร่วมมือในทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรม เด็ก ๆ สะท้อนว่าได้เรียนรู้เรื่องจังหวะ เรื่องการฟังและการร่วมบรรเลงได้ด้วยกัน

สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข : สถานที่ไม่ค่อยเหมาะสมเนื่องจากเป็นบ้านของผู้นำชุมชน ซึ่งเครื่องดนตรีส่วนใหญ่ทำจากขยะ มีเศษวัสดุหล่นอาจทำให้บ้านสกปรกและกิจกรรมเป็นการใช้เสียงอาจบรวนต่อผู้อยู่อาศัยได้ หากได้สถานที่ ๆ มีความเหมาะสมมากกว่านี้จะทำให้กิจกรรมออกมาสมบูรณ์ขึ้น

ภาพประกอบกิจกรรมครั้งที่ 9 :

ภาพที่ 2 เด็กกลุ่มเป้าหมายร่วมกันสร้างสรรค์จังหวะ

ที่มา: สิทธิเดช ศรีนวล

ครั้งที่ 11 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง สำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่

วัตถุประสงค์ของการจัดโครงการ :

1. เพื่อประมวลองค์ความรู้และทักษะที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 10 ครั้งก่อนหน้านี้
2. เพื่อจัดกิจกรรมเกี่ยวกับละครและพัฒนาต่อยอดไปสู่ผลงานด้านละคร
3. เพื่อนำเสนอผลงานละครออกสู่สาธารณชน
4. เพื่อประเมินทัศนคติผู้ชมเกี่ยวกับละครที่ได้รับชม

กลุ่มเป้าหมาย : เด็กกลุ่มเป้าหมายจากพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่และจากพื้นที่บ้านวัดจันทร์ จังหวัดสงขลา จำนวน 15 คน

เนื้อหาในการจัดโครงการ : ในการจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมืองสำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ ผู้วิจัยได้พูดคุยกับกระบวนกร ร่วมกันออกแบบกระบวนการเพื่อนำไปสู่การตอบโจทย์วัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้ปรึกษากับกระบวนกรถึงปัญหาเรื่องจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการที่มีแค่ 6 คน อันจะทำให้ผลของการจัดกระบวนการออกมาไม่ค่อยหลากหลาย กระบวนกรเป็นคนในพื้นที่บ้านวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้ทำกิจกรรมกับเด็กในชุมชนเกี่ยวกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยมีการใช้ละครเข้าไปประยุกต์ในการจัดกิจกรรมอยู่บ้าง จึงตกลงหาทางออกร่วมกันว่าให้เด็กๆ จากบ้านวัดจันทร์ มาเข้าร่วมกิจกรรมโครงการอบรมฯ เพื่อเป็นการเพิ่มความหลากหลายและได้แลกเปลี่ยนความคิด วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและชุมชนของแต่ละพื้นที่เพื่อนำไปสู่การตอบโจทย์วัตถุประสงค์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดของการจัดกิจกรรมสรุปได้ดังนี้

วันแรกและวันที่สองหลัก ๆ เป็นการทำความรู้จักกันและการสร้างเรื่อง พัฒนาเรื่องผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมแบ่ง 5 กลุ่ม ๆ ละ 3 คนตามพื้นที่ เล่นเกมเขียนสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคำที่กำหนดให้ ได้แก่ ทะเล ภูมิปัญญา ชุมชน ให้แต่ละกลุ่มเลือกวง 3 คำในแต่ละข้อที่เขียนพร้อมช่วยกันเล่า อธิบายเหตุผลที่ใช้วงว่าทำไมถึงเลือกวงคำนั้นและมันเกี่ยวข้องอย่างไรกับตนเองเสร็จแล้วช่วยกันวาดรูปแทนสัญลักษณ์คำที่เลือกออกมาเพื่อนำไปแสดงในละครเรื่องทะเลขยะเล่นเกมเสือกินวัวดูแลชุมชนของฉันทนำไปสู่การแบ่ง 2 กลุ่มตามพื้นที่ วาดแผนภูมิความสัมพันธ์ในชุมชนรอบตัวฉัน กิจกรรมสร้างภาพนิ่ง กำหนดแก่นเรื่อง ร้อยเรียงเรื่องและใส่เทคนิคต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเชื่อมโยงให้เด็กเล็งเห็นถึงปัญหาของชุมชนร่วมกัน เป็นต้น

วันที่สาม โดยรวมคือการนำเสนอและผลงานละครเรื่องทะเลขยะร่วมกัน จากการเล่นเกมบทบาทสมมติ ตามสถานการณ์จำลองที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน (เผาขยะ/ไฟไหม้/โรงงานปล่อยน้ำเสีย/สัตว์ทะเลตาย) กลับไปทบทวน ใส่รายละเอียดเรื่องราวและการแสดงในละครของตนให้มีชีวิตทั้งความรู้สึก ความเชื่อ ความสมเหตุสมผล พร้อมนำเสนอเสมือนจริง รวมถึงการทำอุปกรณ์/สื่อ/วางแผนบทบาทหน้าที่แต่ละฝ่าย จัดสถานที่ เดินประชาสัมพันธ์ในชุมชนเพื่อเชิญชวนให้คนมาชมการแสดง และจัดแสดงละคร ให้ผู้ชมร่วมแสดงความคิดเห็น กลุ่มประชากรที่ 1 และ 2 ทำแบบประเมิน ชวนผู้ชมร่วมพูดคุยสรุปหลังชมละครในรูปแบบวงสนทนาเล็กๆ ผ่านโจทย์ คือ 1. รู้สึกหรือคิดเห็นอย่างไรกับสิ่งที่ได้ดู หรือสิ่งที่เด็ก ๆ นำเสนอ 2. ตัวฉันในฐานะผู้ชมวันนี้สามารถช่วยเหลือหรือสนับสนุนหรือมีส่วนร่วมกับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ของเด็ก ๆ ได้ยังบ้าง โดยหลังแลกเปลี่ยนให้ผู้ชมวาดภาพสัญลักษณ์ของตนเองมาติดในแผนภูมิความสัมพันธ์ในชุมชนของเด็ก ๆ ทำไว้ พร้อมอธิบายว่าตัวเองจะมีบทบาทอะไรในชุมชนเพื่อสื่อถึงการดูแลชุมชนร่วมกัน แล้วจึงสรุปกิจกรรมหลังชมละครกับเด็กผู้เข้าร่วมกิจกรรมผ่านโจทย์ คือ 1. เราสามารถนำกิจกรรมหรือเหตุการณ์ในละครไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง เสร็จแล้วให้ทำแบบประเมินจากโครงการวิจัยที่ผู้วิจัย

ผลสรุปของการจัดโครงการ : จากการสังเกตการณ์และร่วมพูดคุยกับเด็กกลุ่มเป้าหมายหลังจัดกิจกรรม ทีมกระบวนกรมีความคิดเห็นว่ากระบวนการที่ออกแบบมาสามารถตอบโจทย์วัตถุประสงค์ได้ทุกข้อ ซึ่งละครนำเสนอประเด็นที่ครอบคลุมทั้งหมดของพื้นที่จังหวัดสงขลา อาจไปสู่การช่วยกันแก้ปัญหาาร่วมกันในระดับชุมชนที่ใหญ่ขึ้น เพราะแต่ละคนที่เข้าร่วมกิจกรรมก็มีชุมชนของตนเองพ่วงมาด้วย ในแง่ของงานศิลปะ ยังไม่ได้มีกระบวนการที่นำงานศิลปะที่เคยจัดกิจกรรมย่อยมาใช้ในงานจริง ๆ แต่เป็นตัวเสริมในการแสดงแทน ในส่วนของเครื่องมือดนตรีจากขยะผสมกับดนตรีได้มีความเป็นเอกลักษณ์ แต่การแสดงยังขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม ถ้าพัฒนาต่ออาจเพิ่มให้มีการมีส่วนร่วมจากผู้ชมเข้าไป ละครเรื่องทะเลขยะนี้มีคุณค่ามากและผู้ชมที่มาดูทั้งผู้นำชุมชน ผู้ปกครองก็ดีมากที่ได้มาดู เรื่องราวในละครสามารถนำไปพัฒนาต่อได้ เช่น ประเด็นของเรื่องสามารถทำให้อีกกว่านี้ได้และเด็กกลุ่มเป้าหมายก็สามารถนำมาเข้าร่วมกิจกรรมต่อเนื่องหลังจากนี้ได้ คิดว่าการมี

กิจกรรมแบบนี้เข้ามาให้เด็ก ๆ เป็นเรื่องที่ดีมาก เพราะเด็ก ๆ จะได้มีเวลามองความเป็นจริง เห็นปัญหาจริง ๆ มากกว่าเห็นผ่านจอ ช่วงที่จัดแสดงละครก็เห็นว่าผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่ที่มาดู เริ่มมีความคิดว่าปัญหารอบตัวไม่ใช่เรื่องปกติ แล้วต้องร่วมกันแก้ปัญหาอย่างไร โดยที่ไม่ต้องรอพึ่งหน่วยงานอื่นมาช่วย

สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข : ทีมกระบวนกรยังไม่เคยทำงานร่วมกันมาก่อน จึงทำให้บางช่วงยังต่อกันไม่ค่อยติด ทำให้งานไม่ค่อยราบรื่น

ภาพประกอบโครงการ :

ภาพที่ 4 และ ภาพที่ 5 การไปเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์เรียกคนดูและการจัดแสดงละครเรื่องทะเลขยะ ที่มา: สมบัติ แก้วเนื้ออ่อน

7. สรุปผลการจัดกระบวนการ ข้อค้นพบและองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการจัดกระบวนการ

ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดจำนวน 10 ครั้ง และจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมืองฯ จำนวน 1 ครั้ง เพื่อนำเสนอละครสะท้อนปัญหาสังคมออกสู่สาธารณชน ได้ข้อค้นพบและองค์ความรู้ใหม่สรุปได้ดังนี้คือ

1. ผู้วิจัยเลือกจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องที่เด็กกลุ่มเป้าหมายต้องการเรียนรู้ ทำให้เด็กมีแรงบันดาลใจในการมาเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
2. ผู้วิจัยมุ่งเน้นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กกลุ่มเป้าหมายเล็งเห็นคุณค่าในตนเอง โดยการฝึกตั้งคำถามภายในกับตนเอง หรือฝึกตั้งคำถามเกี่ยวกับปัญหาในชุมชน ในสังคม ทำให้เห็นคุณค่าในตนเอง เห็นอำนาจภายใน อำนาจร่วม นำไปสู่การหาทางออกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน จนมีความสามารถในการดูแลจัดการตนเองและชุมชนของตนเองได้ โดยไม่ต้องหวังพึ่งความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งละครสามารถร้อยถวนความคิดการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างที่ต้องรอให้มีหน่วยงานภายนอกมาช่วยแก้ปัญหานี้ให้กับเด็ก ๆ ได้
3. ผู้วิจัยเลือกใช้เรื่องเล่า ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและของท้องถิ่นในชุมชนมาเป็นฐานในการจัดกระบวนการ เช่น นิทานพื้นบ้าน หนังสือนิทาน ว้าว เครื่องดนตรีจากขยะทะเล มาใช้เป็นฐานในการจัด

กิจกรรมให้เด็กกลุ่มเป้าหมายเล็งเห็นสุนทรียะหรือความงามและรากทางวัฒนธรรมของชุมชน นำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่มีราก มีแก่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ภายในตนเองผ่านกระบวนการทดลองทำจริง จนไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด ด้านพฤติกรรม เพื่อเป็นเกราะป้องกันให้เด็กกลุ่มเป้าหมายมีภูมิคุ้มกันต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ไม่พึงประสงค์ต่อไปในภายภาคหน้าได้

4. สรุปคำตอบจากผู้ชมหลังดูละครเรื่องทะเลขยชะของเด็กรู้กลุ่มเป้าหมายทำให้เห็นว่าทุกคนพร้อมให้ความร่วมมือเพื่อช่วยดูแล แก้ไขปัญหาและร่วมกันหาทางออกร่วมกัน ทั้งในฐานะผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและประชากรในชุมชน จากคำตอบในกระดานฟอสอิท เช่น การสนับสนุนให้ลูกหลานมาเข้าร่วมกิจกรรมแบบนี้ในภายภาคหน้า เชิญชวนเด็ก ๆ ร่วมเก็บขยะริมทะเล จะสนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรม สนับสนุนกิจกรรมร่วมกับ อสม. ช่วยสนับสนุนในด้านงบประมาณ ช่วยส่งเสริมให้เทศบาลเข้ามามีส่วนร่วมให้เด็กได้พัฒนาไปเป็นแกนนำเยาวชนต่อไปในอนาคต ฯลฯ เป็นต้น

9. สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง สำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จังหวัดสงขลา สรุปผลได้ดังนี้คือ เด็กกลุ่มเป้าหมายเล็งเห็นความสำคัญถึงปัญหาขยะในชุมชนของตนเอง เด็กเกิดแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น ละครทำให้เด็กมีพื้นที่ปลอดภัย กล้าบอกเล่าเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในชุมชนของตน สะท้อนให้เห็นว่าเด็กกลุ่มเป้าหมายเล็งเห็นคุณค่าในตนเองและคุณค่าของชุมชนของตน เขาจึงอยากดูแลรักษาชุมชนของเขาและคาดหวังให้ทุกคนในชุมชนร่วมกันดูแลรักษาชุมชนร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมและอย่างยั่งยืนโดยไม่ต้องหวังพึ่งหน่วยงานภายนอก

ผลการวิจัยเรื่องละครเพื่อการพัฒนาชุมชนเมือง สำหรับเด็กในพื้นที่บ้านทุ่งใหญ่ จังหวัดสงขลา มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ การวิจัยในครั้งนี้พบว่าเด็กกลุ่มเป้าหมายเล็งเห็นถึงปัญหาขยะในชุมชนของตนเองนำไปสู่การร่วมกันค้นหาคำตอบเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจากการเข้าร่วมกระบวนการละครเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยกระบวนการทำให้เด็กตั้งคำถามเกี่ยวกับการเกิดปัญหา การหาสาเหตุของปัญหาจากการสร้างสถานการณ์สมมุติในสถานที่ซึ่งยกตัวอย่างมาจากสถานที่จริงในชุมชน และเชื่อมโยงตนเองกับตัวละครในชุมชนที่สามารถคิดแนวทาง วิธีการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ซึ่งละครสามารถสะท้อนปัญหาเพื่อสื่อสารกลับไปยังชุมชนได้ ทั้งยังเป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ ๆ ให้เด็กกล้าแสดงออกและตระหนักในคุณค่าของตัวเอง (Self-esteem) สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงแข บัวประโคนและคณะ เรื่องการใช้สื่อละครเพื่อการพัฒนาชุมชนของกลุ่มละครมะขามป้อม: กรณีศึกษาจากพื้นที่ทำงานที่มีบริบทแตกต่างกัน 4 พื้นที่ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพทางความคิดและติดอาวุธด้านเทคนิคให้กับกลุ่มเยาวชนเพื่อให้สามารถใช้ละครเป็นเครื่องมือในการสะท้อนปัญหาหรือเพื่อสื่อสารกลับไปยังชุมชนของตนเอง และเป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ ๆ ให้เยาวชน

กล้าแสดงออกก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ตระหนักเห็นคุณค่าในตนเอง ในฐานะที่เป็นทรัพยากรอันมีค่าของชุมชน (ดวงแข บัวประโคนและคณะ, 2547)

ละครเรื่องทะเลหยะที่เด็กกลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันสร้างสรรค์ขึ้นมาและจัดแสดงในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2568 สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับชุมชนของพวกเขา ในตอนจบของเรื่องเป็นการทิ้งให้คนดูไปคิดต่อด้วยภาพเด็ก ๆ ที่แสดงเป็นกลุ่มควั่นลอยปกคลุมทั่วพื้นที่คนดู มีสาเหตุมาจากการเลือกวิธีกำจัดขยะด้วยการเผา ทำให้ควั่นพิษลอยคลุ้งไปทั่วพื้นที่ ละครจบลงแบบนั้นแล้วผู้นำกิจกรรมก็เข้ามาชวนคนดูพูดคุยเกี่ยวกับความรู้สึกและชวนคนดูคิดว่าในฐานะประชากรในชุมชนเรามีส่วนร่วมกับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ได้อย่างไรบ้าง การใช้บทละครเพื่อตั้งคำถามหรือทิ้งอะไรบางอย่างไว้ให้คนดูได้คิดต่อทำให้ละครต่อยอดไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อได้ ทำให้คนดูเชื่อในศักยภาพของตนและชุมชน ละครจึงทำหน้าที่พัฒนาชุมชนในประเทศไทยได้ สอดคล้องกับบทความพิเศษของบัณฑิต ไกรวิจิตรเรื่องการแสดงอัตลักษณ์พันทางของกลุ่มชาวรายการละครในสังคมพหุปัตตานี (บัณฑิต ไกรวิจิตร, 2552) ซึ่งบทละครที่ใช้แสดงให้เด็กและผู้ปกครองในหมู่บ้านปะการอและหมู่บ้านรูสะมิแล จังหวัดปัตตานี ได้ชมตอนจบของเรื่องตัวละครที่เป็นนกแห่งเสรีภาพ ซึ่งเป็นตัวแทนของความคิด ต้องตายลงจากการแย่งชิงกันระหว่างคนดีและคนไม่ดี นำไปสู่การตั้งคำถามกับคนดูว่าการต่อสู้เพื่อความคิดทำไม่ถึงไม่มีความสุขเกิดขึ้น ทำไมไม่มีแต่ความสูญเสีย บทละครที่มีการตั้งคำถามก็นำไปสู่การหาคำตอบอย่างมีส่วนร่วมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

- ดวงแข บัวประโคนและคณะ. (2547). *การใช้สื่อละครเพื่อการพัฒนาชุมชนของกลุ่มละครมะขามป้อมกรณีศึกษาจากพื้นที่ทำงานที่มีบริบทแตกต่างกัน 4 พื้นที่*: รายงานวิจัยฉบับ สมบูรณ์.
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:84264.
- บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2552). บทความพิเศษเรื่องการแสดงอัตลักษณ์พันทางของกลุ่มชาวรายการละครในสังคมพหุปัตตานี. *RUSAMELAE JOURNAL*, 30(3), 52-58.
- พรรัตน์ ดำรุง. (2557). *ละครประยุกต์ การใช้ละครเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.